

Ob odkritju spominske plošče Svetozarju Ilešiču so bili prisotni njegovi svojci in številni slovenski geografi.

nije, po prvem za raziskovalno delo in po drugem za pedagoško geografijo. Do odkritja te plošče je privedlo tudi spoznanje o vedno bolj bledem zavedanju pomena preteklosti za našo znanost. Vsakdo prispeva vanjo le delček, tako kot hišo gradimo z dodajanjem opeke. Zakaj vsak napredek v znanosti in tudi v geografiji je vzpenjanje na ramena predhodnikov in kdor ne priznava in ne spoštuje njihovega doprinosa, ne more tega pričakovati od drugih za svoje dosežke in pogosto tega priznanja tudi ne zasluži.

Viri:

Gams, I. 1977: Sedemdesetletnica Svetozarja Ilešiča. Geografski vestnik 49. Ljubljana.

Gams, I. 1985: Svetozar Ilešič (1907–1985). Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti 36. Ljubljana.

Vrišer, I. 1985: Slovenski geografi ob smrti akademika profesorja dr. Svetozarja Ilešiča. Geografski vestnik 62. Ljubljana.

Meze, D. 1967: Bibliografija profesorja dr. S. Ilešiča do poletja 1967. Geografski vestnik 39. Ljubljana.

Meze, D. 1985: Bibliografija profesorja dr. S. Ilešiča po letu 1975. Geografski vestnik 57. Ljubljana.

Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev. Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. Podatki o Svetozarju Ilešiču v 1. knjigi (do 1956), stran 18–20, v drugi knjigi (do 1966) str. 18–20, v tretji knjigi (do 1976) stran 23–25.

Ivan Gams,
predsednik odbora ZGDS za pripravo spominske plošče

Odprtje razstave o akademiku in univerzitetnem profesorju dr. Svetozarju Ilešiču

Ljubljana, Zemljepisni muzej Slovenije, 4. 2. 1999

Povsem nemogoče je, da bi v vsem skopo odmerjenem času, ki mi je dan na razpolago vsestransko predstavil obsežno znanstveno delo akademika in univerzitetnega profesorja dr. Svetozarja Ilešiča. Za nas, ki smo bili njegovi učenci in ki smo skušali kasneje uresničiti številne njegove pobude, to skorajda ne bi bilo potrebno. Ker pa je od njegove smrti preteklo že štirinajst let in so se v tem času oblikovale številne nove geografske generacije, ne bo odveč, če na kratko spomnim na njegove pglavitne znanstvene dosežke in vodilno vlogo na področju slovenske geografije.

V njegovem obširnem in vsestranskem znanstvenem delu je pravzaprav težko reči, katero znanstveno področje zasluži, da bi ga postavili na prvo mesto. Jih je kar nekaj. Razen tega bi verjetno ob tako

bogatem opisu, ki ga sestavlja 11 knjig in nad 100 razprav ter še 300 krajših prispevkov, ocen, priložnostnih zapisov, vsakdo med nami izbral najbližjo tematiko. Osebo bi na prvo mesto postavil njegovo **zavzemanje za regionalno geografijo**. Razvoj geografije v drugi polovici 20. stoletja je odrazil regionalno geografijo v stran in dal prednost posebni geografiji in njenim dejanskim, včasih pa tudi izmišljenim problemom. Nasprotno tem težnjam se je Ilešič s številnimi idejno naravnimi razpravami, polemikami in še posebej z vrsto regionalnogeografskih učbenikov, kot so Gospodarska in politična geografija sveta, Regionalna geografija, Ekonomska regionalna geografija svijeta (v srbohrvaščini), geografski orisi Amerike, Afrike, južne Azije in Oceanije, odločno zavzel za regionalno geografijo kot jedro geografije, saj je v njej videl »*osnovni smisel obstoja geografije*«. V ta sklop sodijo tudi številni manjši regionalnogeografski prikazi posameznih slovenskih pokrajin, od orisa planin v Ziljski dolini in Škofjeloškega hribovja iz predvojnih časov, pa do vsakokratnih uvodnih referatov na slovenskih geografskih zborovanjih, ki so nastali ob temeljitem poznavanju regionalnih razmer in so obenem ponazarjali Ilešičev regionalnogeografski koncept (na primer Savinjska Slovenija, Koroška regija, Sotelsko-Vogelajnska regija, Zahodne slovenske pokrajine). V sklop regionalnih študij sodijo tudi dela o regionalnih razlikah v Sloveniji, kot je bila na primer predvojna razprava o gospodarski strukturi v Sloveniji v luči zaposlitvene statistike ali povojna »Regionalne razlike v družbeno-gospodarski strukturi Slovenije«.

Na drugo mesto, vendar v povezavi z njegovimi stremljenji glede regionalne geografije, bi postavil vrsto razprav o **regionalizaciji** Slovenije in kasneje tudi Jugoslavije. Z njimi je po teoretični plati razčistil dileme, s kakšnimi metodološkimi pristopi členiti prostorsko stvarnost na pokrajinske enote, še posebej v primerih, ko je v ospredju pomen družbe kot geografskega faktorja. S tem je tudi zavnil različne regionalizacijske improvizacije, ki so bile zlasti pogoste med jugoslovanskimi geografi. Njegove regionalizacije Slovenije so še danes podlaga, na katero se opirajo novejši regionalizacijske študije in tudi različne aplikacije za potrebe prakse, od planerskih regij do upravnih delitev. Med njimi naj posebej spomnim na razpravo »Slovenske pokrajine«, ki je dolgo veljala kot nepogrešljivo pri pouku v šolah.

Poseben pomen je Ilešič pripisoval **geografskim idejnim pogledom**. V tem se je močno razlikoval od večine takratnih, pa tudi sodobnih geografov, ki so menili, da je dovolj, če geografsko preučujejo in se pri tem ravnaajo po ustaljenih vzorcih. S številnimi članki in razpravami, objavljenimi večidel v Geografskem vestniku, občasno pa tudi v tujih geografskih časopisih, z nastopi na slovenskih, jugoslovanskih in mednarodnih zborovanjih, je kar nekaj desetletji zapored vznemirjal geografsko javnost, jo opozarjal na neizdelano filozofijo geografije, prikazoval odmeve na razprave o ekonomski geografiji ali razglabljal o agrarni, socialni, historični in regionalni geografiji. V številnih prispevkih se je odločno zavzel za »enotnost geografske vede«, ki ji je grozil zaradi razcepljenosti na fizično in socialno geografijo tako imenovani »geografski dualizem« in z njim dezintegracija vede. Pri obravnavanju načelne geografske problematike mu je veliko pomagalo obvladovanje številnih svetovnih jezikov in izjemna načitanost, saj skorajda ni bilo geografske knjige ali revije na Oddelku za geografijo, ki ne bi šla skozi njegove roke. V tem pogledu je bil Ilešič eden redkih med geografi, ki je bil sposoben poseči v različne javne razprave izven geografskih krogov z geografskimi argumenti. S svojim znanjem je spodbudil razvoj marsikatero novosti v slovenski geografiji, kot so bili na primer začetki varstva okolja, sodelovanje geografov pri prostorskem planiranju, regionalne spodbude (na primer pri formiranju Pomurske regije). Rezultati njegove velike razgledanosti so se kazali tudi v pisanju številnih univerzitetnih priročnikov, kot so bili: Antropogeografija, Hidrografija, Pedo- in fitogeografija ali Obča geografija za srednje šole in tako dalje. Z njimi smo dobili v slovenski geografiji prve obče priročnike in pogostoma tudi temeljno terminologijo. Zaradi takratnih težkih gmotnih razmer v prvih povojnih letih učinkujejo te publikacije zaradi skromnega izgleda kot skripta, a so v primerjavi z današnjimi razkošnimi geografskimi edicijami vsebinsko in metodološko bistveno bogatejša.

Ilešičevo najbolj resno in dokumentirano znanstveno delo je knjiga »Sistemi poljske razdelitve na Slovenskem«, ki je izšla leta 1950. Je rezultat dolgoletnega preučevanja slovenske agrarne pokrajine in njenega razvoja, predvsem formiranja kmečkih vasi in njihovega zemljišča. Preučevanje se je opiralo

na franciscejski kataster in njegove kasnejše izdaje. S tem delom, ki mu jih ni veliko podobnih po svetu, je postavil temelje slovenski **historični geografiji**. Delo je nadaljeval še kasneje, o čemer pričajo številne kasnejše razprave in zlasti na novo zasnovana in izpopolnjena nemška izdaja »Sistemov poljske razdelitve« iz leta 1959. Zanimivo je, da tega preučevanja pozneje ni nihče nadaljeval, čeprav so zgodovinarji že večkrat izrazili potrebo po njem.

Četrto področje, s katerim se je ukvarjal Ilesič v mlajših letih, zajema nekatere **fizičnogeografske raziskave**, kot so na primer geomorfološke raziskave teras na Gorenjskem, podolžni profili Save in Soče, rečni režimi jugoslovanskih rek in klimatska delitev Jugoslavije.

O uspešnosti Ilesičevega znanstvenega delovanja pričajo številna vrhunska priznanja, ki jih je prejel, med njimi predvsem Kidričeva nagrada in nagrada AVNOJA ter častno članstvo poljske akademije znanosti.

Ob koncu tega skopega poročila o Ilesičevi znanstveni dejavnosti si dovoljujem izreči še naslednjo misel. Ob sestavljanju teh reminiscenc sem se znova vrnil v svoja mlada leta, to je v čas hitrega razvoja slovenske geografije, odpiranja novih zaposlitvenih možnosti za geografe, povezovanja s svetom in rastoče geografske strokovne samozavesti. K temu vzponu je nedvomno bistveno prispeval prav Svetozar Ilesič s svojo znanstveno ustvarjalnostjo in človeško karizmo.

Igor Vrišer

Profesor Svetozar Ilesič kot pedagog

Ljubljana, Zemljepisni muzej Slovenije, 4. 2. 1999

Spoštovana gospa Ilesičeva, dr. Marko in dr. Mirko Ilesič z družinama, spoštovani prisotni!

Zaupali so mi, da ob odkritju spominske plošče in razstave v čast našega pokojnega učitelja in zornika akademika profesorja doktorja Svetozarja Ilesiča na kratko spregovorim o njem kot visokošolskem učitelju in piscu visokošolskih in srednješolskih učbenikov. Pedagoško delo profesorja Svetozarja Ilesiča je na podoben način mnogovrstno in široko, kot je njegovo znanstvenoraziskovalno delo. Bil je odličen predavatelj, skrben mentor številnim diplomantom, mentor dvema magistrima ter osemnajstim doktorantom. Bil je neprekosljiv voditelj terenskega dela, ki je znal združiti prijetno s koristnim. Nič manj kot naporne, pogosto hitre hoje in vsebinsko bogatih razlag na terenu se spominjamo tudi večerov v planinskih kočah ali gostiščih, kjer se je kovalo trdno prijateljstvo in sodelovanje med učiteljem in učenci. Neredko smo 6. junija v običajnem času terenskih vaj, skupaj praznovali njegov rojstni dan.

S svojim značilnim, neponovljivo žlahtnim baritonskim glasom, ki marsikateremu od njegovih sodobnikov in učencev še vedno prijetno zveni v ušesih, mimogrede, med geografi je bil nesporno najboljši pevec, je napolnil in obvladal sleherni predavateljski prostor. Ilesič je bil najprej asistent pri prof. Meliku in to od leta 1933 do leta 1947, ko je začel predavati na oddelku za geografijo. Svoje visokošolsko pedagoško delo je zaključil leta 1975.

Ilesič pomeni še danes poseben pojem kot avtor številnih priročnikov za študente geografije in splošnih priročnikov. V razmnoženih tipkopisih ali ciklostirano je izdal neverjetno število dvanajstih skript, ki so jim podobna, a tiskana skripta Ilesičevih naslednikov sledila šele precej kasneje. Posebnega pomena za kvaliteto in rast slovenske geografije so bili njegovi regionalnogeografski priročniki, ki še danes, po toliko letih, skoraj nimajo tekmecev, vsaj kar zadeva obseg in razširjenost v javnosti. To so bile znamenite Regionalne geografije obeh Amerik z Avstralijo ter Afrike in Azije.

Ilesiču je bila pri srcu tudi šolska geografija. Kot visokošolski učitelj in strokovnjak za vrsto občegeografskih predmetov in za regionalno geografijo sveta ji je s svojimi srednješolskimi učbeniki nudil najpotrebnejšo oporo. Ni dvoma, da je tudi čas po drugi svetovni vojni terjal od takrat edinih dveh visokošolskih učiteljev geografije, še zlasti pa od mlajšega Ilesiča, da prispeva svoj delež k ublažitvi velikega pomanjkanja učnih pripomočkov. Ilesič je bil praktično edini avtor srednješolskih učbenikov polnih trideset let, potem ko je leta 1947 izdal Gospodarsko geografijo sveta, prirejen ruski učbenik za ekonomsko geografijo. V takratnih razmerah, ko smo bili še odmaknjeni od zahodnoevropskih didaktičnih